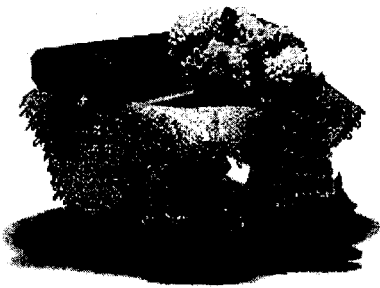

ไม้กระับเสภา

วิโรจน์ เวชชะ

ในปัจจุบันนี้เรื่องของ “ไม้กระับเสภา” จะหาผู้ที่มีความรู้และความสามารถอย่างแตกฉานในเรื่องนี้ค่อนข้างยากลงไปทุกที สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย ตระหนักดีถึงเรื่องนี้ จึงได้ดำริให้จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการในหัวข้อเรื่อง “การขับเสภา” ณ โรงแรมสยามเบย์ชอร์ เมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี เมื่อวันที่ 30 กันยายน ถึงวันที่ 3 ตุลาคม 2542 การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ ผู้เขียนได้รับเชิญจากสำนักมาตรฐานอุดมศึกษา สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัยให้เข้าร่วมประชุมเพื่อเสนอแนะความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ ที่จะประโยชน์ต่อการประชุมเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้

การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การขับเสภา” ในครั้งนี้ สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย ได้เชิญนักวิชาการจากสถาบันที่เปิดการเรียนการสอนวิชาดนตรีเข้าร่วมประชุม เช่น มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร มหาวิทยาลัยบูรพา สถาบันราชภัฏวิทยาลัยนาฏศิลป์ กรุงเทพฯ และผู้เชี่ยวชาญทางด้านดนตรีไทย เป็นต้น บุคคลที่สำคัญที่สุดในการประชุมเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ คือ คุณครูศิริ วิชเวช ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและเชี่ยวชาญในเรื่องของการขับเสภาและการขับกระับเสภา คุณครูศิริ วิชเวช เป็นลูกศิษย์ของ คุณครูเจือ นาคมาลัย และคุณครูเหินยว ดุริยพันธุ์ คุณครูเจือ นาคมาลัย ท่านนี้เป็นหลานชายของหมื่นขับคำหวาน (เจิม นาคมาลัย) คุณครูหมื่นขับคำหวานท่านนี้มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับและยกย่องว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและเชี่ยวชาญในการขับเสภาและขับกระับเสภาแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ คุณครูเจือ นาคมาลัย ได้รับการ

วิโรจน์ เวชชะ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาศิลปนิเทศ

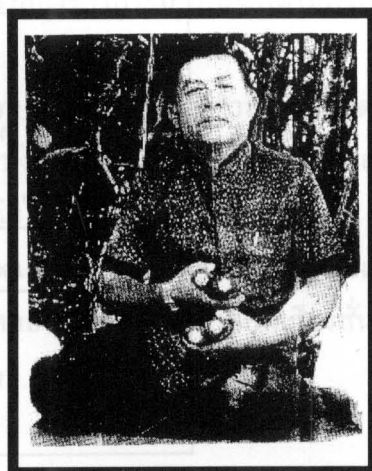
ถ่ายทอดและเรียนรู้วิธีการขับเสภาและขับกรับเสภาจากคุณครูหมื่นขับคำหวานจนแตกฉาน และคุณครูเจือ นาคมัลย์ ท่านนี้ได้ถ่ายทอดวิชาความรู้วิธีการขับกรับเสภาให้กับ คุณครูศิริ วิหเวช จนหมดสิ้นความรู้ที่มีอยู่ ดังนั้นจึงนับได้ว่า คุณครูศิริ วิหเวช เป็นท่านเดียวเท่านั้น ที่ได้รับการถ่ายทอดวิชาวิธีการขับกรับเสภาสายของคุณครูหมื่นขับคำหวาน (เจิม นาคมัลย์) และยังคงมีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน ส่วนด้านทางการขับเสภาได้รับการถ่ายทอดจากคุณครูเหนี่ยว ดุริยพันธุ์

หมื่นขับคำหวาน (เจิม นาคมัลย์)

คุณครูเหนี่ยว ดุริยพันธุ์

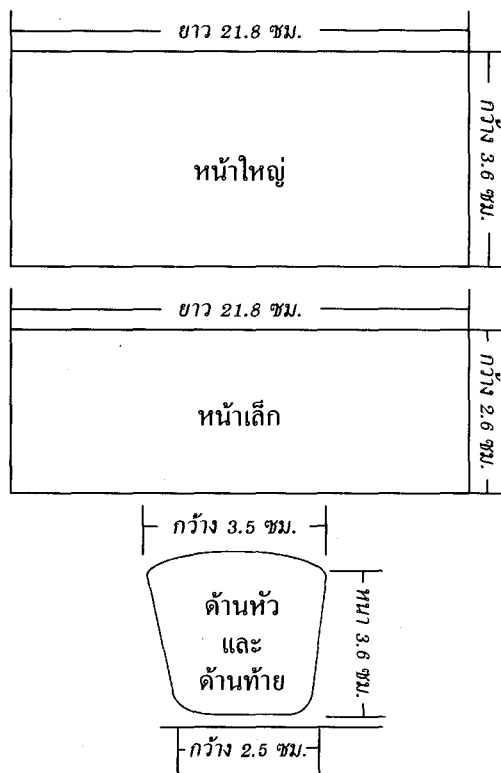

คุณครูศิริ วิหเวช

คุณครูศิริ วิชเวช เป็นบุตรในตระกูลแพทย์แผนโบราณที่มีชื่อเสียงในสมัยรัชกาลที่ 6 คุณครูเกิดที่ตำบลบางโคล่ กรุงเทพมหานคร และมาเจริญเติบโตที่บ้านพักหลังศาลเจ้า บ้านหม้อ ใกล้ๆ กับวังบ้านหม้อ คุณครูศิริ วิชเวช จบการศึกษาระดับปริญญาตรีทางด้านบัญชีจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อปี พ.ศ. 2501 ปัจจุบันคุณครูมีอายุได้ 66 ปี คุณครูศิริ วิชเวช เริ่มเรียนวิธีการขยับกรับกับคุณครูเจือ นาคมาลัย เมื่อปี พ.ศ. 2500 หรือประมาณอายุได้ 23 ปี รวมระยะเวลาตั้งแต่เริ่มเรียนวิธีการขยับกรับเสภาจนถึงปัจจุบันรวมได้ 42 ปี ทุกวันนี้คุณครูยังสอนวิธีการขยับกรับเสภาอยู่ที่ภาควิชาดุริยางค์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และผู้ที่สนใจและตั้งใจจะเรียน คุณครูศิริ วิชเวช ก็ยินดีสอนให้โดยไม่ปิดบัง

กรับเสภาเป็นเครื่องดนตรีที่สำคัญชิ้นหนึ่งของผู้ขับเสภา กรับเสภาทำจากไม้พยูงหรือไม้ชิงชันเป็นรูปสี่เหลี่ยม แต่ลบเหลี่ยมข้างเล็กน้อย เพื่อมิให้บาดเจ็บมือและสามารถทำให้ทั้งตัวเองหรือกลิ้งกลอกได้สะดวกในเวลาขยับกรับ คุณครูศิริ วิชเวช ได้กรุณาให้วัดขนาดและสัดส่วนกรับเสภาของคุณครูหมื่นขับคำหวาน (เจิม นาคมาลัย) ซึ่งตกทอดมาเป็นสมบัติของคุณครูศิริ วิชเวช มีขนาดดังนี้

สัดส่วนของกรับเสภา

คุณครูศิริ วิชเวช ได้อธิบายวิธีการฝึกหัดการขยับกรับเสภาตามหลักการของคุณครูหมื่นขับคำหวาน (เจิม นาคมาลัย) มีดังนี้

1. วิธีจับกรับเสภา

- 1.1 วางกรับลงบนฝ่ามือทั้งสองข้าง ข้างละคู่ ให้ด้านโค้งของกรับหันเข้าหากันโดยให้กรับทำมุมด้านล่างประมาณ 15 องศา ด้านบนชิดกัน
- 1.2 ใช้นิ้วหัวแม่มือบ้งคับกรับที่ช่วงกลางไม้กรับข้างหนึ่ง กรับอีกข้างหนึ่งวางลงบนนิ้ว (ชี้ กลาง นาง ก้อย) ที่เหลือ ซึ่งจะทำหน้าที่บ้งคับไม้กรับข้างนั้น
- 1.3 ให้มือทั้งสองอยู่ระดับอก โดยนิยมให้มือข้างที่ถนัดอยู่สูงกว่ามืออีกข้างหนึ่งประมาณหนึ่งฝ่ามือ
- 1.4 หันท้ายกรับตรงเข้าหาลำตัว

2. หลักการขยับกรับเสภา

- 2.1 จับกรับให้ถูกต้อง
- 2.2 ใช้นิ้วบ้งคับให้กรับแยกจากกัน ระยะห่างขึ้นอยู่กับความดังของเสียงที่ต้องการ
- 2.3 ใช้นิ้วขยับบ้งคับให้หน้ากรับทั้งสองข้างกระทบกันจะได้ไม้กรับเสภา 2 ลักษณะ คือ
 - 2.3.1 ไม้เปิด คือ การกระทบกรับให้ได้เสียงยาวสั้นละเอียดย โดยให้เกิดเสียงสั้นสะเทือนต่อเนื่องกันครึ่งละช่วง เมื่อบ้งคับให้กรับกระทบกันแล้ว คลายมือให้กรับอยู่หลวมๆ เพื่อให้กรับสามารถสั้นสะเทือนต่อไปได้
 - 2.3.2 ไม้ปิด คือ การกระทบกรับด้วยวิธีลงน้ำหนักกดไม้เข้าหากัน โดยเร็วให้หน้าไม้ของกรับทั้งสองข้างกระทบกันตลอดทั้งหน้าทันทีให้เกิดเสียงสั้นสะเทือนที่กระชับรวบสั้น

3. เสียงของกรับเสภา

จากหลักการใช้ไม้เปิดและไม้ปิดในการขยับกรับเสภาทำให้เกิดเสียงพื้นฐาน 6 เสียง และเสียงพิเศษ 1 เสียง มีดังต่อไปนี้

- 3.1 เสียงพื้นฐาน 6 เสียง

3.1.1 เสียงกรอ คือ เสียงที่เกิดจากการขยับให้หน้ากรับเข้าหากัน โดยให้ส่วนท้ายและส่วนหัวกระทบกัน ในลักษณะที่มือทั้งสองข้างสลับกันขยับให้เกิดเสียง สั่นสะเทือนที่ละเอียดต่อเนื่องกันมิให้ช้าหรือเร็วจนเกินไป

3.1.2 เสียงกรี้ คือ การขยับกรับเสียงกรอของมือข้างขวาด้วยไม้เปิด

3.1.3 เสียงกร้อ คือ การขยับกรับเสียงกรอของมือข้างซ้ายด้วยไม้เปิด

3.1.4 เสียงแกร์ คือ เสียงที่เกิดจากการกรอด้วยมือขวาและมือซ้าย พร้อมๆ กันด้วยไม้เปิด

3.1.5 เสียงกรีก คือ เสียงที่เกิดจากการกระทบกรับด้วยมือขวา เพียงครั้งเดียว แล้วห้ามเสียงด้วยไม้ปิด

3.1.6 เสียงกรีก คือ เสียงที่เกิดจากการกระทบกรับด้วยมือซ้าย เพียงครั้งเดียว แล้วห้ามเสียงด้วยไม้ปิด

3.2 เสียงพิเศษ 1 เสียง

3.2.1 เสียงกรอด คือ เสียงที่เกิดจากการทำเสียงแกร์ด้วยไม้เปิด แล้ว ขยอกมือทั้งสองข้างพร้อมกัน การขยอกมือ คือ ลักษณะกิริยาที่คลายมือแล้วกระทบด้วย ไม้ปิด ตามอีกครั้งหนึ่งด้วยกิริยาขยับมือทั้งสองข้างเข้าหากันโดยใช้เสียงเน้น

4. ไม้กรับเสภา

4.1 ไม้กรอ คือ การตีเสียงกรอต่อเนื่องกันไปตามช่วงของทำนองที่ต้องการ

4.2 ไม้สกด แบ่งออกเป็น

4.2.1 ไม้สกดสั้น-เบา มีเสียงดังนี้

I---กรี้ I-กร้อกรี้-I

4.2.2 ไม้สกดสั้น-หนัก มีเสียงดังนี้

I---แกร์ I-กรีกกรีก-I

4.2.3 ไม้สกดยาว-เบา มีเสียงดังนี้

I--กรี้กร้อ I-กรี้กร้อ-I

4.2.4 ไม้สกดยาว-หนัก มีเสียงดังนี้

I-แกร์-แกร์-I-กรีกกรีก-I

4.3 ไม้กำกับจังหวะหน้าทับปรบไก่อและหน้าทับสองไม้

4.3.1 หน้าทับปรบไก่อสองชั้นขยับกรับ ได้เสียงดังนี้

I---แกร์ I-กรีก-กรีก-I-แกร์-แกร์-I-กรีก-แกร์

4.3.2 หน้าทับสองไม้สองชั้นขยับกรับ ได้เสียงดังนี้
|-กร๊ก-กร๊ก|-แกร์-แกร์|

4.4 ไม้ไหวครุ แบ่งเป็น

4.4.1 ไม้ไหวครุแบบที่ 1 ใช้ไม้กำกับจังหวะหน้าทับปรบไก่อสามชั้น

มีเสียงดังนี้

|---กร๊ก |---กร๊ก |---กร๊ก |กร๊ก--กร๊ก|

|--แกร์แกร์|--แกร์แกร์ |---กร๊ก |--แกร์แกร์|

4.4.2 ไม้ไหวครุแบบที่ 2 มีหลายลักษณะแตกต่างกันในแต่ละสำนักเช่น

|---แกร์ |-กร๊ก-กร๊ก |-แกร์-แกร์|-กร๊ก-แกร์|

4.5 ไม้รบ เป็นการขยับกรับเป็นกรณีพิเศษ เพื่อให้เข้าจังหวะการขยับ

มีเสียงดังนี้

|กร๊กกร๊ก-กร๊ก|-กร้อ-กร๊ |--กร้อกร๊ |-กร้อกร๊- |

4.6 ไม้เดินหรือไม้ดำเนินความ มีเสียงดังนี้

|---แกร์ |กร๊กกร๊กกร๊กกร๊ก-กร๊ก|---แกร์|-กร๊กกร๊ก-|

บรรณานุกรม

- ประพันธ์ สுகนธชาติ. 2534. **หัวโขนพงศิในเรืองรามเกียรติ์**. พิมพ์เป็นอนุสรณ์ครบ 60 ปี.
กรุงเทพฯ: อมรินทร์ พรินติง.
- มนตรี ตราโมท. 2497. **การละเล่นของไทย**. กรุงเทพฯ: กองการสังคีต กรมศิลปากร.
- ทบวงมหาวิทยาลัย. สำนักงานมาตรฐานอุดมศึกษา. 2542. **สรุปผลการประชุมเชิง
ปฏิบัติการ เรื่อง “การขับเสภา”**. กรุงเทพฯ: ทบวงมหาวิทยาลัย.
- ศิริ วิชเวช. **ผู้เชี่ยวชาญด้านการขับเสภา**. สัมภาษณ์. วันที่ 7 ตุลาคม 2542.

